

บริบททางการศึกษาที่มีผลกระทบต่อ นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทย

Educational Context Affecting Contemporary Thai Performing Arts in Thailand

ชุมพล ชะนะมา^{1,*} และ วิชชุดา วุธาทีตย์²
Choomphon Chanama^{1,*} and Vitjuta Vutatid²

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง บริบททางการศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทย เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง “ยุคทองของนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทย” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผลของการวิจัยสามารถบอกถึง บริบททางการศึกษาที่ส่งผลกระทบต่องานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยยุคทองของนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทยต่อไป ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ การเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย มีทั้งที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเดี่ยว และการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม ใช้ประสบการณ์ตรงจากผู้วิจัย และการเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นการศึกษาข้อมูลที่เกิดขึ้นในช่วง ปี พ.ศ. 2530 – 2560

ผลการวิจัยพบว่า บริบททางการศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทย ได้แก่ 1) การศึกษาวิชานาฏศิลป์ในสถานศึกษาสังกัดกรมศิลปากร 2) การศึกษาวิชานาฏศิลป์ในสถานศึกษาสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ 3) การศึกษาวิชานาฏศิลป์ในสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน 4) การศึกษาวิชานาฏศิลป์และสาขาที่ใกล้เคียงในระดับสูงกว่าปริญญาตรี 5) การศึกษานาฏศิลป์ในสถาบันเอกชนเชิงธุรกิจ 6) การสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ในสถาบันศึกษา 7) การสร้าง สรรคงานนาฏศิลป์เพื่อการแข่งขันเชิงวิชาการ ส่งผลกระทบคือ 1)ผลกระทบทางตรง คือ การเพิ่มจำนวนนาฏศิลป์ และการเปิดโอกาสในการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย 2)ผลกระทบทางอ้อม คือ ได้ศึกษา การเดินในหลากหลายรูปแบบ สร้างสรรคเป็นงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่มีความหลากหลาย ถือเป็นกาเผยแพร่งานนาฏศิลป์ท้องถิ่นในรูปแบบที่แตกต่างจากเดิม

คำสำคัญ: นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย บริบท การศึกษา ผลกระทบ

¹ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10400
Ph.D, Student in Thai Classical Dance Program, Chulalongkorn University, Bangkok 10400, Thailand
² คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10400
Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, Bangkok 10400, Thailand
* Corresponding author, e-mail: chanama1980@gmail.com

ABSTRACT

The topic of the research article is “Educational Context Affecting Contemporary Thai Performing Arts in Thailand”, which is a part of the doctoral dissertation titled “The Golden age of Thai Contemporary Performing Arts” within the program Doctor of Philosophy (Ph.D.) (Thai Theater Dance), Faculty of Fine and Applied Art, Chulalongkorn University. The researcher employs the methodology of qualitative research, aiming to indicate educational contexts, which contributes to changes of contemporary Thai performing arts in Thailand and their consequent effects. Research methods include document and literature review, interview and data collecting from experts and professionals in the field related to the study, researcher’s firsthand experience, and relevant academic seminars. The study focuses on the data in the period between 1987 and 2017.

The result showed that the contexts of Thai performing art in Thailand i.e. 1) curricular study of Thai performing arts in educational institutions in affiliation with The Fine Arts Department, 2) curricular study of Thai performing arts in educational institutions in affiliation with Rajabhat University, 3) curricular study of Thai performing arts in public and private educational institutions, 4) curricular study of Thai performing arts in a postgraduate level, 5) study of Thai performing arts in private, business-oriented institutions, 6) recreation of Thai performing arts in educational institutions, and 7) recreation of Thai performing arts art in context of academic competition have played an important role changing contemporary Thai performing arts in Thailand. The contexts have contributed effects both directly and indirectly. In lights of the former, it makes way for an increase in the number of dance performers and open-mindedness in recreating contemporary Thai performing arts performances. More approaches in teaching Thai performing arts leads to diversity in forms of contemporary Thai performing arts, which reflects local integrations and interpretations. Besides, it provokes researches on Thai performing arts based on theoretical perspectives.

Keywords: Contemporary Thai performing arts, context, study, affecting

บทนำ

นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย (Thai Contemporary Performing Arts) คือ ศิลปะการฟ้อนรำที่ปรากฏในสมัยปัจจุบันที่นำเอกลักษณ์ความเป็นไทย โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นแบบราชสำนักหรือพื้นเมืองมาผสมผสานกับการใช้เทคนิคหรือแนวคิดในการนำเสนอแบบนาฏยศิลป์อื่น อาจจะเป็นศิลปะ ต่างยุค ต่างสมัยกัน แต่นำร่วมแสดงในคราวเดียวกัน โดยปรับประยุกต์ให้เข้ากับสภาวะปัจจุบันเพื่อรับใช้สังคมในสมัยนี้ โดยมีหัวใจสำคัญของการแสดงคือแนวคิด ที่ต้องการจะสื่อไปถึงผู้ชม

นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย เกิดขึ้นในประเทศไทยเมื่อใดไม่มีข้อมูลแน่ชัด หากจะสันนิษฐานจากหลักฐานทางการแสดงนาฏยศิลป์ตะวันตกที่ปรากฏในประเทศไทย การเดิน

แบบตะวันตกในประเทศไทยนั้นเริ่มเข้ามาจากชนชั้นสูงของประเทศ เกิดขึ้นในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เล็กน้อย มีการเผยแพร่ นาฏยศิลป์สากลแบบแจ๊ส (Jazz) พร้อม ๆ กับลีลาศในการออกงานสังคมของชนชั้นสูง (มีทนี รัตนิน, 2546, น. 141) การเดินแบบตะวันตกที่ชัดเจนเข้ามาในประเทศไทย เมื่อราว พ.ศ. 2490 มีการเข้ามาสอนนาฏยศิลป์ตะวันตกของชาวตะวันตก อาจารย์ผู้สอนบัลเลต์ระยะแรก ได้แก่ มาตามสวัตดี ธนบาล มิสซิสโกลด์สติน (Mrs. Gaulstin) มิสซิสแมคเคย์ (Mrs. McKay) และคุณหญิงเจนเวียฟ เลสปีนยอล เดมอน (Khunying Genevieve L'Espagnol Damon) บัลเลต์กลายเป็นที่สนใจของสังคมชั้นสูงในประเทศไทยมีการศึกษาบัลเลต์ในโรงเรียนจิตรลดา และเกิด

การสร้างสรรค้งานนาฏศิลป์ที่ประยุกต์ระหว่างการใช้เทคนิคการแสดงแบบตะวันตก แต่เล่าเรื่องราวของวรรณกรรมแบบไทย ลักษณะท่าทางการแสดงเป็นบัลเลต์ มีการผสมผสานการเคลื่อนไหวของนาฏศิลป์ไทย โดยแขนและมือมีการจับตั้งวงแบบนาฏศิลป์ไทย แต่ขาและเท้าจะใช้ท่าการเคลื่อนไหวแบบบัลเลต์ (สิริธร ศรีชลาคม, 2543, น.15) ถือได้ว่าเป็นการจุดประกาย สร้างแรงบันดาลใจวางแนวทางการเต้น และการสร้างสรรค้งานด้วยเทคนิคนาฏศิลป์ตะวันตกในประเทศไทย

หลังจากที่ได้มีการสอนบัลเลต์ในประเทศไทยได้ไม่นาน นักเต้นชาวไทยมีโอกาสไปศึกษาการเต้นบัลเลต์ในต่างประเทศ ชาวไทยกลุ่มแรกที่ได้ศึกษาการเต้นบัลเลต์ในประเทศไทยและเดินทางกลับมาสอนบัลเลต์ ณ ประเทศไทย มีจำนวน 4 ท่านด้วยกัน หนึ่งในนั้นคือ ท่านผู้หญิง วราพร ปราโมช ณ อยุธยา เมื่อกลับจากศึกษาที่ต่างประเทศ ท่านผู้หญิงวราพรฯ ได้เข้ามาสอนบัลเลต์ให้กับคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้เปิดสอนบัลเลต์ให้กับผู้ชาย โดยไม่เสียค่าเล่าเรียนเพื่อเป็นการสนับสนุนให้ผู้ชายสนใจการเต้นบัลเลต์ให้มากขึ้น ทำให้ชายไทยกลุ่มหนึ่งมีแรงผลักดันที่จะเรียนการเต้นแบบตะวันตกอย่างจริงจัง (สิริธร ศรีชลาคม, 2543, น. 24) อาทิ นราพงษ์ จรัสศรี บัญชา สุวรรณานนท์ และอนุวัฒน์ นาคศรีสุข เมื่อปี พ.ศ. 2519 หลังจากนั้นศิลปะการเต้นแบบตะวันตกประเภทอื่นๆ ก็ได้เข้ามาในประเทศไทย อาทิ การเต้นแบบสมัยใหม่ (Modern Dance) การเต้นแบบแจ๊ส (Jazz Dance) และนาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance) ผู้ที่นำเข้ามาเผยแพร่คือ Asa Zagorski จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สุธีศักดิ์ ภัคดีเทวา, สัมภาษณ์ 23 กันยายน 2559) ส่วนคนไทยที่ได้นำนาฏศิลป์ร่วมสมัยและเป็นคนไทยคนแรกที่เข้ามาสอนนาฏศิลป์ร่วมสมัยในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยคือ นราพงษ์จรัสศรี ต่อมาได้บรรจุเป็นอาจารย์ประจำภาควิชานาฏศิลป์ สาขาวิชานาฏศิลป์ตะวันตก คนแรกของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (นราพงษ์จรัสศรี, สัมภาษณ์ 14 มิถุนายน 2559)

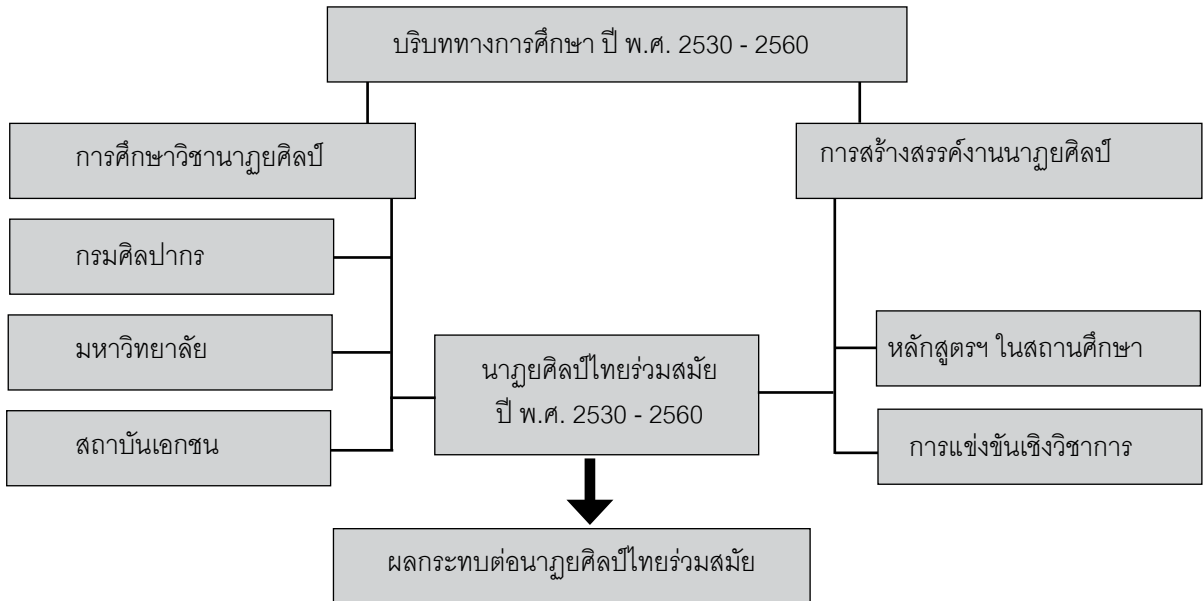
เมื่อเกิดการแพร่หลายทางการศึกษาเทคนิคการเต้นแบบตะวันตกในรูปแบบต่างๆ รวมไปถึงการเต้นแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัย ทำให้เกิดการแสดงแนวท่างใหม่ขึ้นในประเทศไทย คือ นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่ใช้เทคนิคและแนวคิดแบบการเต้นแบบตะวันตก ซึ่งแพร่หลายในประเทศไทยราว ๆ ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา จากการที่มีศิลปินชาวไทยได้ศึกษาการแสดงจากชาติตะวันตกมีโอกาสกลับมาสร้างสรรค้งานและเป็นผู้ให้การสนับสนุนงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยเป็นจำนวนมาก อาทิ นราพงษ์จรัสศรี วรารมณีย์ บัณฑิตสวัสดิ์ ภัทราวดี มีชูธน มานพ มีจรัส พิเศษฐ์ กลั่นชื่น ก่อให้เกิดผลงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยขึ้นมามากมาย ซึ่งมีทั้งแบบที่ใช้ทักษะทางการแสดงนาฏศิลป์สากล นาฏศิลป์พื้นบ้าน นาฏศิลป์เอเชีย นาฏศิลป์อาเซียน ทำให้งานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยเกิดขึ้นจำนวนมาก ด้วยสภาวะบริบทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ทำให้การพัฒนาของนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทยมีอย่างต่อเนื่อง และเปลี่ยนแปลงไปในหลายรูปแบบ จากการเรียนนาฏศิลป์ตะวันตกในกลุ่มเล็ก ๆ เฉพาะผู้ที่ได้ศึกษาจากต่างประเทศ และกลุ่มคนชั้นสูง เริ่มแพร่ขยายไปสู่ภูมิภาคต่างๆในประเทศไทย ตามการขยายตัวของสถาบันการศึกษา ทำให้มีศิลปิน นักเต้น จำนวนมากที่มีความรู้ทางนาฏศิลป์ร่วมสมัยและหันมาสร้างงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ด้วยบริบทต่างๆที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากการปรับสภาพไปตามยุคสมัยของสังคม บริบททางการศึกษาเองก็มีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ซึ่งผู้วิจัยจะได้อภิปรายในบทถัดไป

จากความสำคัญและประเด็นปัญหาที่กล่าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงบริบททางการศึกษาที่ส่งผลกระทบต่องานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทย ในช่วง พ.ศ. 2530 ถึง พ.ศ. 2560 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ยุคทองของนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทย”

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาถึงบริบททางการศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อ
งานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทย และผลกระทบ
ที่เกิดจากบริบทดังกล่าว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษา เรื่องบริบททางการศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อ
นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทย ใช้ระเบียบวิธีการ
วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการ
ดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การเก็บข้อมูลเชิงเอกสารจากหนังสือ ตำรา งาน
วิจัย และเอกสารทางวิชาการตามประเด็นที่เกี่ยวข้อง
2. การสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ
และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ทั้งการสัมภาษณ์
เชิงลึกแบบเดี่ยว การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม และการเข้าร่วม
สัมมนาทางวิชาการ ที่เกี่ยวข้อง

3. ใช้ประสบการณ์ตรงจากผู้วิจัย ทั้งในด้านการ
เป็นผู้ศึกษานาฏศิลป์ และเป็นอาจารย์ผู้สอน
นาฏศิลป์ในสถาบันการศึกษา
4. เรียบเรียงข้อมูล ที่ได้จากการเก็บข้อมูลเชิง
เอกสาร การสัมภาษณ์ ประสบการณ์ตรงจากผู้วิจัย และการ
สัมมนาทางวิชาการ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อหาคำตอบ
ในงานวิจัย
5. นำข้อมูลที่ได้รับมาพัฒนาเป็นงานวิจัย รวมทั้ง
เขียนเป็นบทความเพื่อเผยแพร่

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้รับจากเครื่องมือในการวิจัย ดำเนินการเรียบเรียงข้อมูล จัดแยกเป็นประเด็น หลังจากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์อภิปรายผล และสรุปผลการศึกษา โดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษา บริบททางการศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อ นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทย สรุปได้ผลการวิจัยว่า

1. การศึกษานาฏยศิลป์ในสถานศึกษาสังกัด กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม เริ่มในปี พ.ศ. 2477 จากการก่อตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ กองศิลปวิทยา กรมศิลปากร และได้เปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนนาฏศิลป์” (ปัจจุบันคือวิทยาลัยนาฏศิลป์) ในปี พ.ศ. 2488 (จาตุรงค์ มนตรีศาสตร์, 2552, น. 195) หลังจากที่ได้เปิดวิทยาลัยนาฏศิลป์ ที่กรุงเทพฯ เป็นแห่งแรก ต่อมาจึงได้ทำการเปิดวิทยาลัยขึ้นในทั่วประเทศทุกภูมิภาคของประเทศไทย จำนวน 12 วิทยาลัย

การเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์ในช่วงแรกเป็นการสอนวิชาเอกนาฏศิลป์ไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2509 จึงได้มีการริเริ่มสอนวิชาบัลเลต์ ในชื่อวิชาเอกนาฏศิลป์ตะวันตก ในปัจจุบัน วิทยาลัยนาฏศิลป์ อยู่ภายใต้การดูแลของ กระทรวงวัฒนธรรม หลังจากจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาแล้ว จึงจะศึกษาต่อในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มีการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับนาฏยศิลป์ไทยในระดับปริญญาตรีจำนวน 2 หลักสูตร การเรียนวิชานาฏยศิลป์ในสถานศึกษาของกรมศิลปากร มุ่งเน้นการศึกษานาฏยศิลป์แบบแผนเป็นสำคัญ ทั้งนาฏยศิลป์ไทย นาฏยศิลป์สากล และนาฏยศิลป์พื้นบ้าน ส่งผลให้แนวทางของนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยที่ปรากฏ จะอยู่ในจารีตและแบบแผนเป็นส่วนมาก

2. การศึกษานาฏยศิลป์ในสถานศึกษาสังกัด มหาวิทยาลัยราชภัฏ เปิดสอนวิชานาฏยศิลป์เป็นวิชาเอกครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2515 โดยสถาบันแรกที่เปิดคือวิทยาลัย

ครูสวนสุนันทา (วิลาวัลย์ วัชรเกียรติศักดิ์, สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2560) เป็นการสอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง (ป.ก.ศ.สูงเทียบเท่าระดับอนุปริญญา) เพื่อผลิตครูในวิชาชีพเฉพาะ หลังจากนั้น เมื่อ พ.ศ. 2519 ปรับปรุงเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต สอนวิชาชีพทางนาฏยศิลป์ ต่อมาจึงได้มีการเปิดการเรียนการสอน ในหลักสูตรวิชานาฏศิลป์และการละคร ซึ่งเป็นหลักสูตรทาง ด้านศิลปศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2531 ที่สถาบันราชภัฏจันทรเกษมเป็นแห่งแรก ปัจจุบันได้มีการเปิดสาขาวิชานาฏยศิลป์ไทยและสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องในมหาวิทยาลัยราชภัฏในภูมิภาคต่างๆทั่วประเทศ จนกระทั่งปัจจุบัน มีหลักสูตรฯ ที่ยังเปิดรับนักศึกษาอยู่ในปัจจุบัน (2560) มีจำนวนประมาณ 20 มหาวิทยาลัย 24 สาขาวิชา โดยมากจะเป็นสาขาวิชาที่อยู่ในหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต

หลักสูตรฯ ทางการศึกษาทางนาฏยศิลป์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏนั้นมีพื้นฐานและโครงสร้างมาจากการศึกษาวิชาชีพครู และการนำองค์ความรู้จากท้องถิ่นมา ทำการศึกษา แนวทางและแนวคิดในงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย จึงมีแนวทางที่จะเป็นการผลิตงานและสร้างสรรค์งานเพื่อให้เข้ากับบริบทในท้องถิ่น หรือเพื่อเข้าสู่สถานศึกษาในระดับอื่น ๆ

3. การศึกษานาฏยศิลป์ในสถาบันการศึกษาของรัฐบาลและเอกชน ระหว่างที่สถาน ศึกษาในสังกัดของกรมศิลปากรและมหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้ทำการเปิดหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับวิชานาฏยศิลป์ให้ เป็นวิชาเอก มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล (ขณะนั้น) ก็ได้ทำการเปิดหลักสูตรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชานาฏยศิลป์ เช่นกัน ในปี พ.ศ. 2500 สดใส วานิชวัฒนา (รองศาสตราจารย์ สดใส พันธุ์โกมล ในปัจจุบัน) เป็นผู้บุกเบิกการเรียน การสอนศิลปะการละครสมัยใหม่หลายแนว ในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถือเป็นคนแรก ของประเทศไทยที่ทำการสอนละครแนวสมัยใหม่ (มัทนี รัตติน, 2546, น. 20) และได้นำศิลปะ Commedia dell' Arte จากอิตาลี มาสอนการแสดงและลีลาแก่นิสิตจุฬาฯ ในขณะนั้น การศึกษาการละครแบบสมัยใหม่ ทำให้มีการใช้ลีลาทางนาฏยศิลป์เข้าไปมีบทบาทในการ

แสดงละครเวที ส่วนการศึกษาในรายวิชานาฏยศิลป์ได้ทำการเปิดการเรียนการสอนในเวลาต่อมา ในอีกหลายสถาบัน เช่น ในปี พ.ศ. 2531 คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เปิดภาควิชานาฏยศิลป์ขึ้นเพื่อผลิตบัณฑิตทางนาฏยศิลป์ใน 2 สาขา คือ สาขาวิชานาฏยศิลป์ไทย และสาขาวิชานาฏยศิลป์สากล

ปัจจุบันสถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนอื่น ๆ ได้ทำการเปิดสอนในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการแสดงเป็นจำนวนมาก เฉพาะหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการแสดงนาฏยศิลป์เป็นวิชาเอก มีจำนวนกว่า 14 มหาวิทยาลัย 25 สาขาวิชา ซึ่งส่วนมากจะเป็นสาขาวิชาที่อยู่ในหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต หรือศิลปศาสตรบัณฑิต ทำให้แนวทางในการศึกษามุ่งเน้นไปในการสร้างสรรค์ศิลป์ในการแสดง ส่งผลไปยังแนวคิด และแนวทางในการสร้างสรรค์งานมีความหลากหลาย แตกต่างกันไปตามรสนิยมของผู้สอน และผู้เรียน

4. การศึกษาวิชาเอกนาฏยศิลป์ในระดับสูงกว่าปริญญาตรี การศึกษาในวิชาเอกนาฏยศิลป์หรือสาขาที่ใกล้เคียง ไม่เพียงแต่ศึกษาในระดับปริญญาตรีเท่านั้น สถาบันการศึกษาและนักวิชาการได้ผลักดันให้การศึกษานาฏยศิลป์ได้รับการยอมรับในกลุ่มของนักวิชาการและเป็นการเปลี่ยนแนวทางการศึกษาให้มุ่งเน้นไปในการศึกษาเชิงลึกทางทฤษฎีและการวิจัย ให้มีการสอนในระดับที่สูงขึ้นเพื่อยกระดับจากการเป็นนักปฏิบัติสู่ความเป็นนักวิชาการ สถาบันการศึกษาที่เปิดหลักสูตรสอนวิชานาฏยศิลป์ในระดับที่สูงกว่าปริญญาตรี หลักสูตรแรกคือ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอนในระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏยศิลป์ไทย ในปี พ.ศ. 2535 และในปี พ.ศ. 2542 จึงได้ทำการเปิดสอนในระดับปริญญาเอก ในหลักสูตรศิลป ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานาฏยศิลป์ไทย ซึ่งสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ก็ทำการเปิดสอนวิชาเอกนาฏยศิลป์ในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกเช่นกัน ในปัจจุบันมีประมาณ 6 สถาบัน

การศึกษานาฏยศิลป์ในระดับที่สูงกว่าปริญญาตรี จะเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นกระบวนการวิจัยทางนาฏยศิลป์ และการสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ที่มาจากกระบวนการวิจัย ทำให้ผลงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยที่เกิดขึ้นเป็นงานที่มีพื้นฐานการสร้างงานตามกระบวนการทางวิชาการ

5. การศึกษานาฏยศิลป์ในสถาบันเอกชนเชิงธุรกิจ หลังจากที่มีการจัดการเรียนการสอนวิชานาฏยศิลป์ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในประเทศไทย ทำให้มีบุคลากรทางการศึกษาเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก อีกทั้งครูในกรมศิลปากร และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้มีโอกาสสอนวิชานาฏยศิลป์แก่บุคคลภายนอก ทั้งในรูปแบบการจัดโครงการอบรม หรือการรวมกลุ่มของบุคคลผู้สนใจ ทำให้เกิดการจัดตั้งโรงเรียนสอนนาฏยศิลป์เอกชนขึ้น โรงเรียนที่มีชื่อเสียงในช่วงแรก คือโรงเรียนนาฏยศิลป์สัมพันธ์ เปิดเมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2507 โดยครูสัมพันธ์ พันธุ์มณี หลังการนั้นมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เรื่องจัดการศึกษานอกระบบ ในปี พ.ศ. 2542 มีโรงเรียนที่ให้การศึกษานอกระบบประเภทศิลปศึกษาเกิดขึ้นจำนวนมาก อาทิ โรงเรียนนาฏยศิลป์สากล วราพร - กาญจนา โรงเรียนแดนซ์เซ็นเตอร์ สถาบันบางกอกแดนซ์ สถาบันพ้อยท์สตูดิโอ เป็นต้น การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย จึงเป็นงานที่มุ่งเน้นเชิงศิลปะ และตอบสนองความต้องการเชิงธุรกิจ มากกว่าเพื่อการศึกษา

6. การสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ในสถาบันการศึกษา ในการศึกษาในสาขาวิชานาฏยศิลป์ หนึ่งในรายวิชาที่มีความสำคัญในการผลิตบัณฑิตทางนาฏยศิลป์ คือรายวิชาที่ฝึกฝนให้ผู้ศึกษาได้สร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ขึ้น ปრაการรายวิชานี้ ครั้งแรกใน พ.ศ. 2533 - 2534 ที่ภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือรายวิชานาฏยประดิษฐ์ (Choreographer) และรายวิชางานโครงการนาฏยศิลป์ (Senior Project in Dance) หลังจากนั้น สถาบันต่างๆ ที่สอนในวิชาเอกนาฏยศิลป์ ก็ได้มีการบรรจุรายวิชาที่มีแนวทางการสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ในหลักสูตร เช่น รายวิชานาฏยศิลป์นิพนธ์ ในสาขาวิชานาฏยศิลป์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และ

รายวิชาประดิษฐ์ ทำร่ำทำเต็น รายวิชานาฏศิลป์นิพนธ์ของโปรแกรมวิชานาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ไม่เพียงแต่ในรายวิชา สำหรับการศึกษาทางนาฏศิลป์เท่านั้นที่เปิดโอกาสให้นิสิต นักศึกษา ได้สร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ แต่ยังมี การจัดโครงการทางนาฏศิลป์ขึ้นในสถาบันการศึกษา เพื่อเป็นการแสดงผลงานนาฏศิลป์ในทุกรูปแบบ เช่นงานศิลปวัฒนธรรมอุดมศึกษา

7. การสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์เพื่อการแข่งขันเชิงวิชาการ การสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ภายนอกสถานศึกษา เพื่อการแข่งขันเชิงวิชาการในด้านนาฏศิลป์นี้ เกิดขึ้นครั้งแรก คืองานศิลป ทัศนกรรมนักเรียน จัดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2455 ซึ่งมีการแข่งขันทักษะทางนาฏศิลป์มาตั้งแต่ ปีการศึกษา 2552 คือ รำวงมาตรฐาน นาฏศิลป์ไทยอนุรักษ์ และนาฏศิลป์ไทยประยุกต์ จากนั้นตั้งแต่ปีการศึกษา 2553 กิจกรรมนาฏศิลป์ไทยประยุกต์ได้ถูกยกออกจากกิจกรรมการแข่งขันเปลี่ยนเป็นนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์เข้ามาแทนที่ ปัจจุบัน นอกจากการแข่งขันดังกล่าวแล้ว ยังปรากฏการแข่งขันทางนาฏศิลป์เชิงวิชาการนี้อีก เช่น การแข่งขันทักษะทางวิชาการการจัดการศึกษาท้องถิ่น โครงการการแข่งขัน Bunditpatanasilpa Institute Dance Competition เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

1. บริบททางการศึกษาที่มีผลกระทบต่อนาฏศิลป์ร่วมสมัยในประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2530 - 2560 แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ

1.1 การศึกษา การศึกษาวิชาเอกนาฏศิลป์ปรากฏในวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากรเป็นแห่งแรก ปัจจุบันปรากฏในสถานศึกษาต่างๆ ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับปริญญาเอก ทั้งในสถานศึกษาสังกัดกรมศิลปากร มหาวิทยาลัยราชภัฏ สถาบันการศึกษาของรัฐ เอกชน และในสถาบันเอกชนเชิงธุรกิจ เนื้อหารายวิชาตามหลักสูตรจะปรากฏ รายวิชานาฏศิลป์ร่วมสมัย นาฏศิลป์สมัยใหม่ และนาฏศิลป์สกุลอื่น ๆ ซึ่งจะมีแนวคิดและแนวทางในการศึกษารายวิชาที่แตกต่างกัน

ออกไปตามสภาวะทางสังคมและจุดมุ่งหมายในการศึกษาของแต่ละหลักสูตรฯ

1.2 การสร้างสรรค์ การสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์มีขึ้นในรายวิชาตามหลักสูตรการศึกษาของสถาบันต่าง ๆ มีทั้งการสร้างสรรค์ในเชิงวิชาการเพื่อแสดงผลสัมฤทธิ์ในการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้สอนและผู้เรียน และการสร้างงานนาฏศิลป์เพื่อการแข่งขันในเชิงวิชาการ ซึ่งแนวคิดในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่ปรากฏในสถานศึกษา จะมีความแตกต่างไปตามบริบททางสังคมของสถานศึกษานั้น ๆ อาทิ แนวคิดในการสร้างสรรค์งานในสถานศึกษาของกรมศิลปากร จะมุ่งเน้นการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ในแนวทางที่อยู่ในกรอบและจารีตของนาฏศิลป์ไทย เป็นต้น

2. ผลกระทบจากบริบททางการศึกษาต่ออานาฏศิลป์ร่วมสมัยในประเทศไทย

2.1 ผลกระทบทางตรง การเพิ่มจำนวนนาฏศิลป์ในจากส่วนกลางสู่ภูมิภาค ซึ่งได้รับการศึกษาทางด้านนาฏศิลป์จากผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์โดยตรง และการเปิดโอกาสในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ในหลากหลายรูปแบบเพื่อการศึกษาและการแข่งขันเชิงวิชาการ

2.2 ผลกระทบทางอ้อม ศิลปินได้ศึกษาการเต้นในหลากหลายรูปแบบจากสถาน ศึกษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดการบูรณาการ ประยุกต์ สร้างสรรค์เป็นงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่มีความหลากหลาย ถือเป็นการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบที่แตกต่างจากเดิม ด้วยแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางการศึกษาของแต่ละสถาบัน

อภิปรายผล

1. บริบททางการศึกษาที่มีผลกระทบต่ออานาฏศิลป์ร่วมสมัยในประเทศไทย ประเทศไทยได้รับศิลปะและวัฒนธรรมจากชาติตะวันตกมาอย่างต่อเนื่อง จากการเผยแพร่เข้ามาทางการค้าและการเจริญสัมพันธไมตรีของชาวตะวันตกกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ จนกระทั่งการเข้ามาของศิลปินชาวตะวันตกที่ได้มาสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ในหลากหลายรูปแบบ

และได้วางรากฐานการศึกษาทางด้านนาฏยศิลป์ให้แก่เยาวชนไทย เป็นการสร้างความรู้ด้วยทฤษฎีตามหลักวิชาการ เป็นการกระจายความรู้และประสบการณ์จากในวัง เฉพาะกลุ่มคนชั้นสูง หรือกลุ่มศิลปินที่อาศัยอยู่ในวัง กลุ่มศิลปินที่อยู่ภายใต้ความอุปถัมภ์ของเชื้อพระวงศ์หรือขุนนาง ออกไปสู่ประชาชนทั่วไป อีกทั้งยังเป็นการสร้างงานนาฏยศิลป์ในมุมมองใหม่ๆ ที่แตกต่างจากในอดีต อีกทั้งยังเป็นการสร้างงานเพื่อตอบสนองความต้องการของศิลปิน และสังคมในขณะนั้นมากกว่าการสร้างงานนาฏยศิลป์ เพื่อตอบสนองความต้องการของพระมหากษัตริย์หรือเพื่อศาสนาเพียงอย่างเดียว

การจัดการศึกษาในวิชานาฏยศิลป์ของกรมศิลปากร เป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนไทยที่อาศัยอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ นั้น ได้รับความรู้ทางวิชานาฏยศิลป์แบบราชสำนักไทย ถือเป็น การวางรากฐานในกับการศึกษาทางด้านนาฏยศิลป์ เป็นการปลูกฝังและผลิตศิลปินผู้มีความรู้เฉพาะทางให้ก้าวต่อไปเพื่อศึกษาในระดับที่สูงขึ้นในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่กระจายอยู่ตามทั่วภูมิภาคของไทย ด้วยบริบททางการศึกษาวิชาทางนาฏยศิลป์ที่มีกระบวนการและแนวทางในการสร้างความรู้ทางนาฏยศิลป์ที่หลากหลาย อาทิ นาฏยศิลป์ไทย นาฏยศิลป์ตะวันตก นาฏยศิลป์ร่วมสมัย นาฏยศิลป์สมัยใหม่ นาฏยศิลป์พื้นเมือง ฯลฯ ทำให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้ที่ครอบคลุม สามารถนำมาเป็นวัตถุดิบในการสร้างสรรค์งานทางด้านนาฏยศิลป์ได้อย่างหลากหลาย ซึ่งจะมีความแตกต่างกันออกไปตามความเชี่ยวชาญของผู้สอน และเป้าประสงค์ของแต่ละหลักสูตรฯว่าจะมุ่งเน้นไปในทิศทางใด

การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแนวคิดทางการแสดง พัฒนาการจินตนาการ สร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ในรายวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรฯ และการจัดโครงการแสดงผลงานต่าง ๆ ของสถานศึกษา ก็เป็นการฝึกประสบการณ์ในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานนาฏยศิลป์ของไทยให้ก้าวต่อไปควบคู่กับการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

2. ผลกระทบจากบริบททางการศึกษาต่่อนาฏยศิลป์ร่วมสมัยในประเทศไทย ผลกระทบทางตรงต่่อนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทย คือ เกิดศิลปิน

นักเต้น ผู้มีความรู้ ความสามารถทางนาฏยศิลป์เพิ่มขึ้น เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ด้านการแสดงที่หลากหลาย จากการศึกษาในรายวิชาต่างๆ ในสถานศึกษา และมีโอกาสในการแสดงออกทางการสร้างสรรค์งานได้อย่างเต็มที่ ด้วยการเปิดกว้างของสังคม ส่วนผลกระทบทางอ้อมที่มีต่่อนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยคือ การรับและซึมซับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อยู่รายรอบสถานศึกษา หรือในพื้นที่ใกล้เคียง อาจจะเป็นแรงบันดาลใจ ผลักดันให้นักนาฏยประดิษฐ์ได้นำสิ่งเหล่านั้นมาสร้างสรรค์ไว้ในงานแสดงแนวนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยของตน เป็นการสร้างการแสดงในรูปแบบ มุมมองที่แปลกใหม่ และยังเป็น การเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ออกมาในแนวคิด และรูปแบบที่แตกต่างออกไปจากเดิม ให้ทันสมัยตามกระแสความต้องการความต้องการของสังคมในช่วงเวลานั้นๆ เป็นการสร้างความรักและหวงแหนในวัฒนธรรมของตน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย ควรมีความรู้ผู้เชี่ยวชาญทางนาฏยศิลป์ร่วมสมัย นาฏยศิลป์สมัยใหม่ และการออกแบบงานนาฏยศิลป์ ในสถาบันการศึกษาที่มีรายวิชาดังกล่าวในหลักสูตร เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน และงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ให้เป็นไปตามแนวทางการแสดงแบบนาฏยศิลป์ร่วมสมัย แต่หากไม่สามารถหาผู้เชี่ยวชาญได้ สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดโครงการอบรม หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความรู้มาให้กับสถานศึกษา เป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ทางนาฏยศิลป์ในอีกมิติหนึ่ง

2. ข้อเสนอแนะทั่วไป หน่วยงานทางนาฏยศิลป์ สถาบันการศึกษา ควรหาแนวทางในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยให้กับผู้ชมที่ไม่มีประสบการณ์ในการชมงานประเภทนี้มาก่อน ให้เกิดความซาบซึ้งและเข้าใจในการสร้างงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยที่มีทฤษฎีและแนวทางที่ชัดเจน ไม่เพียงแต่เป็นงานที่ผสมผสานเอาศาสตร์แห่งการเต้นหลายอย่างมาไว้ด้วยกันอย่างขาดสุนทรีย์ะ ไม่มีความเชื่อมโยงจนกระทั่งไม่สามารถอธิบายได้ในเชิงวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

- จาตุรงค์ มนต์วีศาสตร์. (2552). *นาฏศิลป์ศึกษา*. กรุงเทพฯ: เท็คโปรโมชัน แอนด์ แอดเวอร์ไทซิ่ง.
- นราพงษ์ จรัสศรี. ศาสตราจารย์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (14 มิถุนายน 2559). สัมภาษณ์.
- มัทนี รัตนิน. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะ การกำกับการแสดงละครเวที*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิลาวัลย์ วัชระเกียรติศักดิ์. ข้าราชการบำนาญ. (23 มกราคม 2560). สัมภาษณ์.
- สิริธร ศรีชลาคม. (2543). *นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย : การสร้างสรรค์โดยผสมผสานนาฏศิลป์ไทยกับ นาฏศิลป์สกุลอื่น ๆ ระหว่าง ปี พ.ศ. 2510-2542*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย).
- สุธีศักดิ์ ภัคดีเทวา. ผู้เชี่ยวชาญทางนาฏศิลป์. (23 กันยายน 2559). สัมภาษณ์.